Олійник А.Ю.
кандидат юридичних наук, професор
(Київський національний університет технологій та дизайну)

УДК 342.7

КОНСТИТУЦІЙНА СВОБОДА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Досліджено поняття конституційної свободи людини і громадянина на доступ до публічної інформації. Проаналізовано конституційні норми і норми законодавства, що закріплюють свободу доступу до публічної інформації. Запропоновано висновки і рекомендації.

Ключові слова: *конституційні свободи, свобода інформації, публічна інформація, свобода доступу до публічної інформації, види доступу до публічної інформації.*

Постановка проблеми. Проблема дослідження основних свобод людини і громадянина, їх поняття, види, зміст, утвердження і забезпечення реалізації постійно знаходиться у полі зору науковців. Одним із видів основних свобод є свобода інформації. Доступ до публічної інформації, характеристика його поняття та місця в системі основних свобод людини і громадянина, застосування порівняльного аналізу має важливе теоретичне і практичне значення для науки конституційного права.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема висвітлювалася різними авторами. Серед них праці В. Грабара, Є. Захарова, Т. Костицької, С. Кульчицького, І. Кушнір, О. Нестеренко, В. Речинського, І. Усенка, Д. Чоповського та ін. Вони досліджували право на доступ до публічної інформації в Україні. Свобода на доступ до публічної інформації в Україні ще ніким не досліджувалася, а тим більше в аспекті її порівняння з конституціями України і Литовської Республіки.

Метою дослідження є порівняння конституційної свободи людини і громадянина на доступ до публічної інформації у Конституції України і Конституції Литовської Республіки.

Відповідно до мети задачами дослідження є такі: а) аналіз праць авторів щодо конституційної свободи людини і громадянина на доступ до публічної інформації; б) формулювання поняття та ознак конституційної свободи людини і громадянина на доступ до публічної інформації; в) порівняння конституційних свобод на доступ до публічної інформації в Україні і Литві; г) пропозиція висновків і рекомендацій.

Виклад основного матеріалу. Будь-яке демократичне суспільство має на меті забезпечити свободу доступу людини до публічної інформації. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина можуть бути

досліджені як загальний конституційно-правовий інститут та конституційні моделі діяльності і спілкування особи, які закріплені в Основному Законі України (інших країн світу) і є основою для правомірної поведінки людини і громадянина. Свободи можуть бути досліджені як природний стан самої людини, як найвища її соціальна цінність, як право на свободи, як конституційні права і обов'язки, що складають міру свободи, як конституційні свободи. Свободу людина отримала від самої природи і має її від народження. Вона виступає у якості передумови суб'єктивного права. І.П. Голосніченко наголошує, що стан свободи, притаманний кожній людини від народження, реалізується через конституційні можливості, які вказують на функції і форми користування свободами [1, с. 12].

О.Ф. Скакун підкреслює, що права і свободи поєднуються єдиною правовою природою суб'єктивного права, хоча вони не тотожні. На її думку, термін «права» передбачає конкретні напрями діяльності людини, тобто вказує міру її можливої поведінки, закріплену в нормативно-правових актах (право на працю, право на освіту тощо). Термін «свобода» підкреслює більш широкі можливості людини, не позначає конкретних результатів, а націлює індивіда на самостійний вибір варіанта своєї поведінки (свобода слова, свобода преси, свобода договору та ін.). Гарантією свобод є невтручання держави у сферу їх реалізації [2, с. 71].

Конституційні права і свободи, на думку Ю.М. Тодики, це невід'ємні можливості, які належать особі від народження, вони становлять основу правового статусу людини, закріплені в конституції держави і мають найвищий юридичний захист. Відмінність між правом і свободою він бачить у процесі їх реалізації. При реалізації свободи ніхто не може втручатися у внутрішній світ людини і громадянина. Право більшою мірою пов'язане: а) з необхідністю позитивних дій з боку держави; б) правомочністю людини на участь у діяльності окремих політичних і економічних структур [3, с. 119–122].

Отже, конституційні свободи людини і громадянина, як більш широка категорія порівняно з конституційними правами – це отримані від самої природи можливості особи мати власний вибір поведінки, урегульований чи не урегульований конституцією і законами (але не заборонений ними), який не залежить від будь-якої зовнішньої сили і може здійснюватися людиною і громадянином у межах верховенства права.

Серед інших конституційних прав проаналізуємо праці авторів щодо конституційного права людини і громадянина на доступ до публічної інформації. Так, В.А. Івановський підкреслює, що стаття 34 Конституції України відповідає Міжнародному пакту про громадянські і політичні права (ст. 18, 19). "Свобода думки і слова, вільне вираження своїх переконань лише тоді дістають право на існування, коли вони спираються на право вільно збирати, використовувати і поширювати інформацію в будь-який спосіб на свій вибір" [4, с. 91–92]. Публічну інформацію він поділяє на відкриту і з обмеженим доступом.

Отже, В.А. Івановський конституційне право на публічну інформацію розглядає як передумову конституційної свободи думки і слова. Однак право

вільно збирати, використовувати і поширювати інформацію в будь-який спосіб на свій вибір характеризує можливість особи мати власний вибір поведінки, мати свободу особи на відкриту публічну інформацію.

М.І. Смокович, за результатами узагальнення судової практики, виокремлює такі ознаки публічної інформації: 1) готовий продукт інформації, який отриманий або створений лише у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством; 2) заздалегідь відображена або задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація; 3) така інформація знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень або інших розпорядників публічної інформації; 4) інформація не може бути публічною, якщо створена суб'єктом владних повноважень не під час виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків; 5) інформація не може бути публічною, якщо створена не суб'єктом владних повноважень [5, с. 100].

Отже, М.І. Смокович досліджує судову практику конституційного права на доступ до публічної інформації, вводячи низку ознак, які характеризують саме конституційне право, а не свободу: створення продукту інформації, відображення чи документування на будь-яких носіях, створення інформації владним суб'єктом, знаходження інформації у владного суб'єкта тощо.

І.В. Кушнір визначає конституційне право фізичної особи на доступ до публічної інформації як закріплену нормами міжнародного права, конституції та законів України можливість фізичної особи отримувати будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді від розпорядників, що володіють чи зобов'язані володіти нею відповідно до законодавства України. До ознак конституційного права на доступ до публічної інформації вона пропонує включати: а) можливість фізичної особи вільно збирати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір; б) закріплення такої можливості нормами міжнародного права, Конституції та законів України; в) інформація має бути відкритою; г) знаходиться у володінні визначених Законом розпорядників публічної інформації або якою розпорядники публічної інформації зобов'язані володіти відповідно до законодавства України [6, с. 63–64].

Отже, І.В. Кушнір також дає визначення і характеризує ознаки саме конституційного права особи на доступ до публічної інформації.

В.Ф. Погорілко визначає конституційні свободи, як можливості вільної (активної чи пасивної) поведінки людини і громадянина в суспільстві та державі, передбачені Конституцією і законами України. Він, розрізняючи конституційні права і конституційні свободи, пише про те, що коли права є можливостями набуття, володіння, користування і розпорядження певними благами, то свободи є передумовами набуття, володіння, користування і розпорядження цими самими благами. На його думку, передумовою здійснення будь-якого права є свобода вибору людини і громадянина [7].

Отже, В.Ф. Погорілко вважає, що перш ніж здійснити чи не здійснити

певну поведінку (чи спілкування) особа має вибрати власний варіант поведінки. Це означає, що перш ніж скористатися конституційним правом особи на доступ до публічної інформації слід свідомо обрати таку можливість. Наприклад, через засоби масової інформації або шляхом індивідуального запиту.

Ознаками конституційної свободи людини і громадянина на доступ до публічної інформації є такі: а) природна можливість особи мати власний вибір поведінки щодо реалізації доступу до публічної інформації; б) нормативне закріплення міжнародними і внутрішніми національними правовими документами названої природної можливості; в) користування конституційним благом доступу до публічної інформації.

Природна можливість особи мати власний вибір поведінки підкреслюється тим, що виникла у суспільстві історично першою. О. Лукашева підкреслює, що вперше вживання терміна „свобода" з'явилося в XXIV ст. до н.е., коли правитель держави Шумера ввів "свободу" для своїх підданих шляхом застосування санкцій до недобросовісних податківців, захистивши тим самим вдів та сиріт від несправедливих дій чиновників, що мали владу, і подарував їм свободу від поборів [8, с. 18].

За критерієм невтручання у справи індивіда свободу поділяють на позитивну і негативну (сучасну). Позитивна свобода включає в себе декілька доктрин. Перша з них – це позиція стоїків про те, що раб теж має свободу. Лише від самого раба залежить підкорятися чи не підкорятися рабовласнику. Однак такий мізерний простір вибору між принизливим підкоренням і смертю – це саме по собі заперечення свободи. Друга доктрина позитивної свободи існує з часів Платона і була підтримана І. Кантом. Вона полягає в тому, що свобода є підпорядкування нижчого елемента вищому. Третя доктрина позитивної свободи належить до ідей Ж.-Ж. Руссо і полягає в ототожненні свободи підкорянню законам. Негативна свобода (сучасна доктрина) передбачає невтручання в автономію спілкування і діяльності людини, що окреслюється визначеним колом можливостей, які людина може роботи безперешкодно і без остраху бути покараною. Сучасне розуміння свободи тісно пов'язується з демократичною, правовою державою і її можливостями по забезпеченню конституційних свобод [9, с. 990–992].

На відміну від суб'єктивного права, суб'єктивна свобода розглядається як сфера автономії буття індивіда, втручання в яку держава повинна уникати [10, с. 9]. На думку В. Оситянського, свобода – це негативні права людини [11, с. 20]. Свободи виникли історично першими і були передумовами виникнення прав. Розвиток свободи підкреслюється її позитивним і негативним розумінням. Сучасна доктрина конституційних свобод полягає у тому, щоб забезпечити індивіду невтручання в його автономію. Індивідам у приватній сфері життя надається можливість робити усе, що їм заманеться, якщо це не шкодить іншим індивідам і не заборонено законом.

Таким чином, критеріями, що відрізняють конституційну свободу від конституційного права на доступ до публічної інформації, є такі: а) конституційна свобода на доступ до публічної інформації є більш широким понят-

тям, ніж аналогічне конституційне право; б) воно виникло історично першим і стало передумовою для виникнення конституційного права; в) складає окремий вид можливої поведінки конституційних суб'єктів; г) має особливий механізм забезпечення реалізації у порівнянні з правом.

Конституційна свобода особи на доступ до публічної інформації нормативно закріплена в міжнародних і внутрішніх національних правових актах і документах. Міжнародно-правове закріплення конституційної свободи особи на доступ до публічної інформації здійснене в універсальних і регіональних міжнародних угодах, нормативно-правових документах міжнародних організацій та їх органів. Серед них, наприклад, виділяють: 1) Декларацію Комітету міністрів Ради Європи "Про свободу вираження поглядів та інформації" від 28 січня 1982 р.; 2) Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи: а) "Про доступ до інформації, яка знаходиться в розпорядженні державних органів" від 21 листопада 1981 р.; б) "Про доступ до офіційних документів" від 21 лютого 2002 р.; в) "Про передачу третім особам персональних даних, які знаходяться в розпорядженні державних органів" від 24 грудня 2008 р. та ін.

Конституційна свобода доступу до публічної інформації закріплюється в конституціях і законах. Це, наприклад, ст. 25 Конституції Литовської Республіки, прийнятої на референдумі 25 жовтня 1992 р., або ст. 34 Конституції України, прийнятої парламентом України 28 червня 1996 р. Деталізуються конституційні свободи доступу до публічної інформації в Законах України: а) «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р.; б) «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. та ін.

Відповідно до змісту конституційної свободи, особа має можливість вільно користуватися таким благом як доступ до публічної інформації. Функцією інформації є повідомлення суб'єктів про стан середовища, в якому вони перебувають і здійснюють трудову й інтелектуальну діяльність. Однією з найважливіших характеристик інформації є її доступність. Саме доступність інформації дає можливість людині вільно користуватися інформацією. Свобода доступу до інформації є передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення й зберігання інформації. Для повноцінного доступу до інформації необхідно, щоб хтось надавав таку інформацію. Розрізняють пасивний та активний доступ до інформації. З одного боку, це отримання інформації через створені органами державної влади канали комунікації, а з іншого – це надання інформації за інформаційними запитами. Суттєвою складовою конституційної свободи на доступ до інформації є доступ до документів та доступ до публічних слухань – парламентських, урядових, судових тощо.

Отже, конституційна свобода людини і громадянина на доступ до публічної інформації є природна можливість особи мати власний вибір поведінки щодо передбаченого правовими нормами порядку одержання, використання, поширення, зберігання та користування конституційним благом доступу до публічної інформації.

З метою удосконалення регулювання конституційної свободи щодо дос-

тупу до публічної інформації в Україні порівняємо норми, що закріплюють конституційну свободу на доступ до публічної інформації в конституціях України і Литви. В Конституції Литовської Республіки закріплено: "Людина має право на свої переконання і вільне їх вираження. Людині не повинні чинитися перешкоди в пошуку, отриманні і поширенні інформації та ідей" (ст. 25). А в Конституції України закріплено: "Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір" (ст. 34).

Аналіз конституційних норм литовської і української конституцій свідчить про те, що в Конституції Литовської Республіки конституційна свобода доступу до інформації закріплюється окремою статтею (ст. 25), в той час як за Конституцією України свобода доступу до інформації виступає гарантією свободи думки і слова. Виникають певні питання і щодо реалізації обмежень інформації. Відповідно до вимог Конституції Литовської Республіки: "Свобода висловлювати переконання, отримувати та поширювати інформацію не може обмежуватися інакше, як тільки законом, якщо це необхідно для захисту здоров'я, честі і гідності, приватного життя, моральності людини або конституційного ладу. Свобода вираження переконань і поширення інформації несумісна зі злочинними діями – розпалюванням національної, расової, релігійної або соціальної ненависті, насильства та дискримінації, з наклепом і дезінформацією" (ст. 25). Конституція України закріплює, що "здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя" (ст. 34). Навіть поверхневий аналіз приведених вище конституційних норм свідчить про повніше закріплення принципу свободи доступу до публічної інформації у Конституції Литовської Республіки.

Перелік суспільних інтересів, заради яких законодавство різних країн допускає відхилення від принципу вільного доступу до інформації, у кожній країні не однаковий. Є. Захаров пропонує свій шлях вирішення недосконалості законодавства. На його думку, у сучасне законодавство бажано було б втілити два принципи: 1) принцип максимального оприлюднення: а) уся інформація, яку зберігають державні органи влади, підлягає оприлюдненню; б) винятки можуть бути тільки для дуже обмеженого числа випадків; 2) мають чітко встановлюватися вимоги щодо обмежень: а) винятки повинні бути ясними; б) описуватися вузько; в) підлягати суворому контролю на предмет наявності «шкоди» і впливу на «суспільні інтереси». Відмова державного органу оприлюднити інформацію є виправданою, якщо: а) інформація стосується легітимної мети, передбаченої законом; б) її оприлюднення має дійсно загрожувати спричиненням суттєвої шкоди легітимній меті; в) шкода, яка може бути заподіяною вказаній меті, повинна бути вагомішою, ніж суспільний ін-

терес в отриманні інформації [12].

На нашу думку, з метою удосконалення конституційного регулювання свободи доступу до публічної інформації слід внести деякі зміни до ст. 34 Конституції України після слів: "на свій вибір" доповнити такою нормою: "Свобода доступу до публічної інформації гарантується законом" і далі по тексту. Крім того, для забезпечення максимально повного доступу до публічної інформації у ст. 4 п. 1, п.п. 2 Закону України від 13 січня 2011 р. "Про доступ до публічної інформації" після слів "вільного отримання та поширення…" треба внести доповнення "і максимального оприлюднення інформації, крім обмежень, встановлених законом" і далі по тексту [13].

Отже, порівняння конституційних норм конституцій України (ст. 34) і Литовської Республіки (ст. 25) про свободу доступу до публічної інформації свідчить про недосконаліть конституційного та законодавчого регулювання названої свободи в Україні. Пропонуємо внести відповідні зміни та доповнення.

Підводячи підсумок дослідження, запропонуємо **висновки** і рекомендації.

1. Ознаками конституційної свободи людини і громадянина на доступ до публічної інформації є такі: а) природна можливість особи мати власний вибір поведінки щодо реалізації доступу до публічної інформації; б) нормативне закріплення міжнародними і внутрішніми національними правовими документами названої природної можливості; в) користування конституційним благом доступу до публічної інформації.

2. Конституційна свобода людини і громадянина на доступ до публічної інформації – це природна можливість особи мати власний вибір поведінки щодо передбаченого правовими нормами порядку одержання, використання, поширення, зберігання та користування конституційним благом доступу до публічної інформації.

3. Порівняння конституційних норм конституцій України (ст. 34) і Литовської Республіки (ст. 25) про свободу доступу до публічної інформації свідчить про недосконаліть конституційного та законодавчого регулювання названої свободи в Україні. Пропонуємо внести відповідні зміни та доповнення.

4. З метою удосконалення конституційного регулювання свободи доступу до публічної інформації пропонуємо внести такі зміни до ст. 34 Конституції України: після слів: "на свій вибір" доповнити такою нормою: "Свобода доступу до публічної інформації гарантується законом" і далі по тексту. Крім того, для забезпечення максимально повного доступу до публічної інформації у ст. 4 п. 1, п.п. 2 Закону України від 13 січня 2011 р. "Про доступ до публічної інформації" після слів "вільного отримання та поширення" пропонуємо внести доповнення "і максимального оприлюднення інформації, крім обмежень, встановлених законом" і далі по тексту

Бібліографічні посилання

1. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина : курс лекцій, навчально-методичні та довідкові матеріали до них / за заг. ред. І.П. Голосніченка. – К., 2004.

2. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. – 3-тє вид. – К., 2012.

3. Конституційне право України : підручник для студентів ВНЗ / за ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К., 2002.

4. Коментар до Конституції України. – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 1998.

5. Смокович М. Доступ до публічної інформації: окремі аспекти теорії та судової практики / М.І. Смокович // Право України. – 2014. – № 3. – С. 97–107.

6. Кушнір І.В. Поняття та ознаки конституційного права фізичної особи на доступ до публічної інформації / І.В. Кушнір // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2015. – № 7. – С. 58–64.

7. Погорілко В. Свободи конституційні / В.Ф. Погорілко // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10-ти т. / відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К., 2005. – Т. ІІ. Права людини у контексті поліцейської діяльності. – С. 1008.

8. Права человека : учебник для вузов / отв. ред. Е.А. Лукашева. – М., 1999.

9. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10-ти т. / відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К., 2005. – Т.ІІ. Права людини у контексті поліцейської діяльності. – 1224 с.

10. Новицкий М. Что такое права человека? / М. Новицкий // Заметки о правах человека и мониторинге прав человека. – Варшава, 1997. – С. 5–18.

11. Осытянский В. Введение в концепцию прав человека / В. Осытянский // Заметки о правах человека и мониторинге прав человека. – Варшава, 1997. – С. 18–30.

12. Захаров Є. Свобода доступу до урядової інформації / Є. Захаров // Права людини в Україні. – 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://khpg.org.ua/index.php?id=968017067.

13. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. // ВВР України. – 2011. – № 32. – Ст. 314 (поточна редакція від 01.05.2015 р.).

Олейник А. Е. Конституционная свобода человека и гражданина на доступ к публичной информации: сравнительный анализ. Исследовано понятие конституционной свободы человека и гражданина на доступ к публичной информации. Проанализированы конституционные нормы и нормы законодательства, закрепляющие свободу доступа к публичной информации. Предложены выводы и рекомендации.

***Ключевые слова**: конституционные свободы, свобода информации, публичная информация, свобода доступа к публичной информации, виды доступа к публичной информации.*

Oliynyk A. Yu. Constitutional freedom of man and citizen access to public information: comparative analysis. This article examines the concept of constitutional freedoms of man and citizen access to public information. On the basis of generalisation of different opinions of the authors regarding the understanding of constitutional freedoms, concluded that the constitutional freedom of man and citizen is derived from the very nature of the ability of a person to have their own choice of conduct regulated or not regulated by the Constitution and the laws (but not prohibited), which does not depend on any external power and can be a human being and a citizen under the rule of law.

The author suggests the signs of constitutional freedoms of man and citizen access to public information to consider the following: a) the natural ability of a person to have their own choice of conduct on the implementation of the access to public information; b) normative consolidation of international and domestic legal instruments named natural opportunities; c) use of the constitutional boon of access to public information.

The proposed criteria that distinguish constitutional freedom from the constitutional right to access to public information, namely: a) the constitutional freedom to access public information, the concept is broader than similar constitutional right; b) it arose historically the first and has become a prerequisite for the emergence of constitutional rights; c) is a separate

type of possible behavior of subjects of constitutional; d) has a special mechanism to ensure the implementation compared to the right.

It is proposed to determine the constitutional freedoms of man and citizen access to public information as a natural ability of a person to have their own choice behavior with respect to under legal regulations procedure for obtaining, use, dissemination, storage and use of the constitutional boon of access to public information.

Analyzes the constitutional norms and laws enshrining freedom of access to public information. Recommendations for improving the current Constitution of Ukraine (article 34) and of the law of Ukraine of 13 January 2011 "On access to public information".

Keywords: *constitutional freedom, freedom of information, public information, freedom of access to public information access to public information.*

Надійшла до редакції 12.01.2017

Грицай І.О.
кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

УДК 34-055.2

ДЕРЖАВНА ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА: ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ТЕРМІНАМИ

Проаналізовано генезис розвитку поняття «державна гендерна політика», розкрито його співвідношення із близькими за значенням термінами. Сформульовано визначення та основний критерій розмежування дефініцій «гендерна політика» та «державна гендерна політика». Акцентовано на особливому значенні у вивченні термінології у досліджуваній сфері принципу історизму та принципу територіальності.

Ключові слова: *гендерна асиметрія, рівність прав жінок і чоловіків, гендерна політика, державна гендерна політика, гендерна політика щодо жінок, жіноча політика.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі в Україні та в інших державах світу, які сприяють встановленню гендерного паритету як у середині своєї країни, так і на міжнародній арені, природним чином постає проблема розробки та впровадження гендерної політики на державному рівні, яка є важливим виміром соціальної структури суспільства.

Ефективна державна гендерна політика – один зі шляхів подальшого становлення України як демократичної держави, її інтеграції до європейської спільноти. Це сприятиме можливості рівноцінної реалізації прав жінок і чоловіків у нових політичних та соціально-економічних умовах. Однак, не дивлячись на певні позитивні зрушення, Україна продовжує лише формально відноситися до егалітарної моделі державної гендерної політики. Тому,